

„zvěcnělé skutečnosti“, „zpředmětnění mezilidských vztahů“ aj. Výsledně se kritizované postupy mj. promítaly i do koncepce českých poválečných výborů z polské literatury.

Přesvědčivá (nežřídka minuciózní) analýza, opírající se o důvěrnou znalost poetiky vybraných autorů i polského historického, společenského a kulturního kontextu, **může samozřejmě vyvolat diskusi**. Domnívám se, že tento cíl P. Poslední sledoval – ve snaze „nabourat“ některé konvenční přístupy k polské literatuře a vyprovokovat tak (jak to koneckonců zpravidla vždy bývá při otevřené, kriticky vnímavé konfrontaci domácí kultury s jinokulturním kontextem) i kvalitativně jiný pohled na stereotypní uvažování v kulturním kontextu národa vlastního, českého. A takový postup není možný bez dokonale otevřeného, všestranně vnímatého „poznání“ a permanentního dalšího „poznávání“, respektujícího celý „kořenový“ kontext výchozí cizí kultury.⁴

Novou knížku P. Posledního proto vítám. Považuji ji v současné české literární vědě za prospěšnou a **doporučuji** ji všem zájemcům o polskou i českou literaturu, samozřejmě i zájemcům o moderní literární a kulturní komparatistiku a dialog kultur v prostoru středoevropského reálu.

Oldřich Richterek

Hrodek, D. a kol.: Slovanství ve středoevropském prostoru. Iluze, deziluze a realita. Praha, Libri 2004, 402 s.

Publikace je výstupem z konference *Slovanství ve středoevropském prostoru. Iluze, deziluze a realita* pořádané sdružením STRED – Středoevropský dialog 22.-24. dubna 2004 v Pardubicích. Nejedná se o projekt zcela nový, ale navazující na podobné setkání uskutečněné stejnými organizátory v Pardubicích v roce 2002 a ve Vratislavi o rok později. Řešit zadané téma přijelo na tři desítky historiků, politologů, slavistů, sociologů, uměnovců a filozofů z České republiky, Polska, Slovenska a Ukrajiny.

Sama konference dokazuje, jak je problém slovanství stále živý a aktuální. Ve svých různých proměnách zasáhl v posledních dvou stoletích přímo celou střední a východní Evropu (Ostmitteleuropa). Není divu, že stále láká badatele různých humanitních oborů. Pardubická konference i její sborník se však liší od jiných vědeckých setkání. Především je to pořadatel stojící mimo systém akademických a univerzitních pracovišť (byť jimi podporovaný), který si klade za cíl vytváření prostoru pro kvalifikovaný dialog, prezentování výsledků vědeckých, společensko-kulturních projektů zemí středoevropského pásma a prohlubování společenských, kulturních a vědeckých vztahů. Dále zaměření na mladé badatele (především doktorandy), kteří jednali v čtyřech sekcích, z nichž každá měla svého vědeckého garanta. Za třetí je to vydání výstupní publikace renomovaným nakladatelstvím Libri a jeho nabízení na pultech knihkupectví, což není u vědeckých sborníků běžné. Můžeme

⁴ Koneckonců na tuto skutečnost upozorňují i jiní badatelé. Pro ilustraci bych připomněl alespoň nedávnou zasvěcenou recenzi vynikající knihy našeho předního sinologa **O. Krále** *Čínská filozofie* (Praha 2005), v níž **M. Petříček** symptomaticky poznamenal: „Máme-li navázat skutečný rozhovor s jiným světem, pak musíme být schopni porozumět zejména těm souvislostem, v nichž cizí texty vznikaly a byly čteny, tedy musíme mít jasnou představu o tom, jaká imaginace byla vlastní autorům a čtenářům.“ Srov.: **Petříček, M.:** *Naléhavé zprávy o jiných světech*. Lidové noviny 2. 7. 2005, příloha *Orientace – Studovna*, s. III.

předpokládat, se organizátoři tímto způsobem snaží oslovit širší čtenářstvo a nejen odbornou obec.

Příspěvky jsou uspořádány tématicky do čtyř hlavních okruhů a uvedeny vstupní studii brněnského historika Radomíra Vlčka *Panslavismus a národy habsburské monarchie. Úvod do problému*, v níž stručně načrtl genezi panslavismu. První oddíl nazvaný *Slovanská identita – Mýtus, stereotyp, realita, střední Evropa* přinesl příspěvky zaměřené na stereotyp Poláka v očích Ukrajince, slovanskou ideu v současné zahraniční politice Ruska, vliv slovanství na národní identitu Lužických Srbů, slovanství v raném středověku ad. Vstupní studii pro tuto část napsal brněnský slavista Ivo Pospíšil, v níž analyzoval klíčové termíny spojené s problematikou Slovanů, slavistiky, slovanské vzájemnosti a svornosti, slovanofilství a panslavismu v kontextu střední Evropy.

Druhý oddíl *Slovanství v programech a koncepcích politických i vědeckých* nám představil myšlenky Juraje Križaniče, Felixe Konecznego, Karla Kramáře, koncepci Dějin Slovanstva Jaroslava Bidla či proměny slovanství u nás a na Slovensku v období od vzniku ČSR až do roku 1948. Příspěvek pražského historika Jana Rychlíka *Metamorfóza slovanské myšlenky a idejí panslavismu v období komunismu* ukazuje, jak se původně romantická myšlenka o etnické sounáležitosti v rukou komunistických ideologů dokázala výrazně proměňovat, jak byl tento pojem naplňován různě aktuální obsahem. V průběhu několika málo desetiletí prošlo slovanství různými a dokonce zcela protikladnými hodnoceními.

Další oddíl *Slovanství v kultuře a vzdělávání středoevropských národů* řešil otázku vzdělávání Slovanů v habsburské monarchii, slovenského studentského hnutí v Praze, konfrontaci panslavismu a teorii kulturněhistorických typů či vztah katolické církve ke slovanství.

Poslední skupina referátů *Slované a jejich „hranice“* se věnuje prolínání jednotlivých slovanských národů, tématům Ruské a ukrajinské emigrace, Poláků v Bělorusku, střetávání se jednotlivých slovanských národů a hledání třecích ploch. Vědeckým garantem této části byl historik Václav Veber, jenž v příspěvku nazvaném stejně jako celý oddíl načrtl složitý vztah Ruska k Evropě a Ruska sama k sobě, protože od toho se odvíjí jeho vztah k ostatním Slovanům.

Široce vymezené zadání přineslo na jedné straně volnější přístup k problematice, nezávaznější dialog, více řešených otázek; na druhou stranu se nelze ubránit dojmu, že jde jen o mnoho malých střípků z velké mozaiky, které sice nesou jistou vnitřní spojitost, fakticky jsou však od sebe velmi vzdáleny. Laický čtenář, jehož chce publikace oslovit, bude určitě postrádat závěr nebo alespoň zhodnocení projednaných otázek. Po přečtení jednotlivých referátů mu nejspíš místo pojmového vyjasnění zůstane hořká pachout' nejasného uchopení, kterým je slovanství provázáno. Jde totiž o pojem nadmíru elastický, který doba a ideologicko-politické změny „natahovaly“ do různé šíře nebo jej záměrně co nejvíce „stlačovaly“. Snad by zde pomohlo naplnění přísloví „někdy méně znamená více“, tedy užší zadání a jeho hlubší projednání. Na druhou stranu nelze pořadatelům upřít dobrou snahu o kvalitní a široký dialog, zaměřený na mladé badatele a interdisciplinární pojetí konference.

Josef Saur